SÖRMLANDSLÅTEN

1982 NR 2

Innehåll

Den stora skuggan	sid.	2
Recept		2
Lennart Holmgren I.M.		3
Spelmansstämmor m.m.		4
Spelmannen Bertil Sjöberg		5
Adresslistor		11
Södermanlands äldsta fdl.?		15
Bordun, grovt och grant, stämspel etc.		16
Diverse		22
"Svengelska"		23

Omslagsbilden är utförd av Matts Mattsson
och föreställer Bertil Sjöberg

Baksidan föreställer Oskar Sjöberg

Upplaga: 2 200ex

DEN STORA SKUGGAN!

I dessa s.k. svåra tider kommer folkkulturen i kläm. Det första dråpslaget har redan kommit. Byråkraterna på Skolöverstyrelsen har bestämt att dansen skall svartlistas som studiecirkelämne. Dessa (byråkraterna) anser att de har fullt stöd hos studieförbunden i sitt agerande. Beslutet är dock taget och protokollfört på Skolöverstyrelsen. Orsaken till detta agerande är mycket grumlig. Ena gången säger man att det är för mycket motion, underförstått, om man blir svettig kan det inte vara bra folkbildning. Andra gången säger man att ämnet missbrukats, men vid direkta frågor på vilket sätt får man inget svar. Det hela beror naturligtvis på framförallt två saker dels att Skolöverstyrelsens representanter inte har den ringaste aning om vad dans egentligen är, dels att samma människor inte heller tycks veta vad folkbildning är.

Att allt detta i allra högsta grad angår dansarna bland våra läsare är väl ganska klart. Men angår det spelmännen? Jag tror det!

Det finns vissa tendenser som tyder på att ordet folk av de styrande anses som mindre "fint". Det i sin tur skulle betyda att nästa ämne som råkar ut för SÖ:s "bannbulla" skulle vara folkmusiken. Vad betyder då en aktion av detta slag från myndigheternas sida? Man kan se det på olika sätt. Dels är det rent principiellt fruktansvärt att man säger att ett speciellt ämne inte är värdigt att finnas med i kulturfamiljen. Dessutom är det av icke ringa betydelse att amatördansen i Sverige genom svartlistningen förlorat c:a 14 miljoner per år.

Jag tror att det är av största vikt att vi tillsammans är uppmärksamma på byråkraternas behandling av oss samt att vi med all kraft går till storms mot företeelser av den typ jag relaterat här.

Vårt första krav borde då vara att kulturen skulle omhänderhas av fackfolk och inte av SÖ:s byråkrater!

Henry Sjöberg

RECEPT

Recept på sörmländsk folkmusiksommar:

1 st låtläger
1 st spel- & byggvecka
2 st spel- & dansträffar
P st spelmansstämmor

Denna brygd intages i veckovisa portioner under fyra månaders tid och ger ökat välbefinnande, förbättrat folkmusikaliskt kunnande och många nya vänner.

Biverkningarna av kuren är små. Svettningar uppträder ibland, främst beroende på spel- & byggveckans inverkan. Små valkar på fingrarna och ringar under ögonen är andra nackdelar som kan upptäckas. Samtliga dessa symptom är dock övergående.

En varning är dock på sin plats! Nyttjande av folkmusik är vanebildande. Många som prövat har blivit tvungna att fortsätta kuren under resten av livet. Många åldrade nyttjare som jag talat med har dock hänvisat till att deras höga ålder är ett resultat av deras spelande...

Nog om detta. Sommarens program är verkligen stort. Under maj var det kanske fler tillställningar än vad de flesta orkade med. Till kommande år blir det dock en bättre spridning.

Om Säfstaholmsstämman blir återkommande så kommer den även i fortsättningen att äga rum i maj. Widmarksstämman flyttar dock sannolikt till augusti månad. Då får vi tre sommarstämmor i västra Sörmland: Vingåker i maj, Julita i juni och Ö Vingåker i augusti!

Tack vare mångas initiativ finns det en god spridning över landskapet med stämmor och träffar. Tack alla spelmanslag och -grupper som arrangerar.

Funderar du på att ordna någon ny stämma eller träff till nästa sommar är det bra om du pratar med någon i styrelsen för att hitta ledig dag.

God fortsättning på spelmanssommaren
önskar

Ame

LENNART HOLMGREN

IN MEMORIAM

Foto Stig Schmidt

En spelman har gått ur tiden.
För Södertälje Spelmanslag som hade förmånen att ha Lennart Holmgren som medlem är det en stor förlust. Lennart var en stöttepelare i vårt spelmanslag.
Intresset för musik har följt Lennart genom livet. Han började ta fiollektioner vid nio års ålder. Efter några år kom han med i skolmusikkåren och fiolen ersattes av blåsinstrument. När Lennart slutade skolan blev det också slut med musikkåren och att spela blåsinstrument. Han tog upp fiolspelandet igen och började spela andra fiol i ABF:s ungdomsorkester. Under senare delen av 30-talet träffade Lennart på sin arbetsplats, Stockholms Spårvägar, en dragspelare, en gitarrist och en batterist och bildade tillsammans med dessa ett danskapell. Lennart spelade förstås fiol i kapellet men framträdde också som refrängsångare.
På 50-talet vaknade intresset för folkmusik och Lennart blev medlem i Stockholms Spelmansgille och senare också i Södertälje Spelmanslag där han under 15 år var en mycket intresserad och aktiv medlem och där han också som styrelseledamot under 10 år lade ned ett stort arbete för föreningen. Även under sin sjukdomstid deltog Lennart med intresse och glädje i Spelmanslagets verksamhet. När han vid det senaste årsmötet avsade sig sin ordinarie styrelsepost vet vi att han gjorde det med vemod. Han hade velat fortsätta att verka inom föreningen men kände att krafterna inte räckte. Endast vid några få tillfällen nämnde Lennart i förtroende sin sjukdom och många av spelmanskamraterna kände inte till att han var sjuk. Budet om hans bortgång kom därför för många oförberett.
Saknaden efter spelmannen och vännen Lennart Holmgren är stor.
Bakom den sorg och saknad vi upplever finns vetskapen om att den tid vi hade tillsammans var en tid fylld av gott samarbete, kamratskap och glädje i det gemensamma intresset för den svenska folkmusiken.
Vi skall alltid minnas vad Lennart betytt för Södertälje Spelmanslag som intresserad medlem och duktig spelman och vad han betytt för oss alla som en god vän och vi skall alltid med tacksamhet minnas alla glädjestunder vi haft tillsammans.

SÖDERTÄLJE SPELMANSLAG

MIDSOMMARDAGEN 26 juni
Julita

HÖGMÄSSA I FOLKTON
L:a Malma kyrka

GUBBSTÖTSTÄVLING och
SPELMANSSTÄMMA,
Hembygdsgården, Malmköping 27 juni

JUBILEUMSSTÄMMA
Nyköping 14 - 15 augusti

SPARREHOLMSTRÄFFEN
HYLTINGE HEMBYGDSGÅRD
LOGDANS 4 SEPTEMBER

Du blir nog den som blir spelman efter mig.

En berättelse om spelmannen

BERTIL SJÖBERG

Skogvaktarbostället vid Rockelsta

Nils Bertil Sjöberg föddes den 22 december 1911 på Trångmossen, skogvaktarbostället vid Rockelsta i Helgesta. Fadern, Oskar Sjöberg från Tomta i Björnlunda hade 1902 fått anställning som skogvaktare hos von Rosen på Rockelsta. 1906 byggdes så skogvaktarbostället där Bertil fortfarande bor med sin hustru Karin.

Det var 10 barn i familjen så efter slutad skolgång fick Bertil arbete som galvanisör på bruket i Hälleforsnäs. 1948 dog fadern och Bertil blev ombedd att ta hand om jakten och skogvakteriet på Rockelsta. Det gjorde han från och med 1949 men den sysslan fick skötas på fritiden för han arbetade fortfarande i Hälleforsnäs. 1953 begärde han ett års tjänstledighet från bruket, flyttade tillbaks till skogvaktarbostället och började samtidigt som handelsresande. Det blev ingen återgång till bruket efter tjänstledighetsåret utan Bertil fortsatte som handelsresande. Under åren 1953-1974 reste han företrädesvis i Södermanland men även i Närke, Östergötland och Värmland. "Jag tror jag har sålt det mesta i mina dar" säger Bertil när vi samtalar om den här tiden. 1974 öppnade Bertil och Karin auktionsfirma i Sparreholm och den driver de fortfarande.

När man ska berätta om spelmannen Bertil Sjöberg så måste man nog börja med Bertils far Oskar Sjöberg. Oskar Sjöberg föddes 1870 i Tomta, Björnlunda socken. Han började spela dragspel vid 11 års ålder, men köpte sig snart en fiol på vilken han snabbt lärde sig spela. Olof Andersson träffade honom 1936 och tecknade då upp 10 melodier efter honom. Han beskrev honom på följande sätt:
"Sjöberg har ett genialt och gammaldags spelsätt och han utför sina melodier mycket rent och taktfast samt i ett anmärkningsvärt raskt tempo. Sina flesta låtar har han efter Landin."

Utöver spelmannen Gustaf Landin hade Sjöberg även låtar efter spelmannen August Gustafsson Holtz, även han från Björnlunda. Sjöberg bodde även 10 år i Västerljung innan han 1902 flyttade till Rockelsta. Oskar Sjöberg och hans hustru Carolina fick så småningom 10 barn (3 flickor och 7 pojkar) vilka samtliga lärde sig spela.

När Bertil var 7 år gammal lämnade fadern över en fiol till homom med orden: "Du blir nog den som blir spelman efter mig!"

Men det som gjort kanske Bertil mest känd inom folkmusiken är hans förmåga till att spela andrastämmor. Eller för att välja Gustaf Wetters ord vid en spelmansstämma i Julita:
"Styvare bakblåsare än Sjöberg finns inte i hela Södermanland - ja, jag tror till och med att han är bäst i lander."

Det här var berättelsen om spelmannen Bertil Sjöberg.

Vad vore bättre än att sluta denna berättelse med Bertils eget svar på frågan: Varför just musik?

"Jag har alltid varit förtjust i musik - ända från barndomen. Sedan har jag alltid försökt att bli bättre så man måste alltid liksom pröva om man inte kan bli det. Och sedan är det så fantastiskt roligt att träffa människor"!

Henry Sjöberg

Bertil var en flitig elev. Vid 11 års ålder började han lära sig noter och vid 13 års ålder fick han följa med fadern och spela till dans. Till att börja med när von Rosen anordnade midsommarfest eller juldans men snart även till andra platser. Fadern var en mycket anlitad spelman som blev tingad från ett stort område. Det hände att han flera gånger om året fick resa ända till Västerljung för en spelning. Bertil berättar att han även hade spelning när han gick och läste. "Det var egentligen inte tillåtet men vad skulle man göra - spela måste man ju."

När Bertil flyttade till Hälleforsnäs fanns redan flera av hans syskon där. Där blev han ganska omgående medlem av bruksorkestern, där han spelade klarinett. I stråkorkestern som även fanns på bruket spelade han fiol. I början på 1930-talet bildades så Sjöbergs orkester. Där spelade Bertil saxofon, klarinett och fiol. Orkestern var populär och hade många spelningar. Orkestern upplöstes på 1940-talet då några av bröderna flyttade från Hälleforsnäs.

Folkmusiken hade Bertil fått av sin far. Men alla andra musikaliska uppdrag gjorde att den fick stå tillbaka. Det hände dock att Bertil gärna när han övade spelade gamla låtar, efter far eller andra som han hört.

På 1920-talet var Bertil i Malmköping och hörde Jon Erik Öst och hans kusin Viktor. Det gjorde att Bertil fick en kärlek till hälsingepolskor som hållit i sig sedan dess. Under åren 1953-1963 blev det inte mycket spel. Men så hade Uno Karlsson i Sparreholm fått höra att Bertil spelade fiol och frågade om han ville vara med i ett spelmanslag som de tänkte starta. Från början var det sju spelmän, men så småningom krympte det till fyra - de fyra som gjort Malmabygdens Spelmanslag uppskattat över hela landet, Bror Andersson, Bertil Sjöberg, Sören Olsson och Ingvar Andersson.

Ungdomsporträtt av Bertil

Sjöbergs orkester

Vals, efter Landin

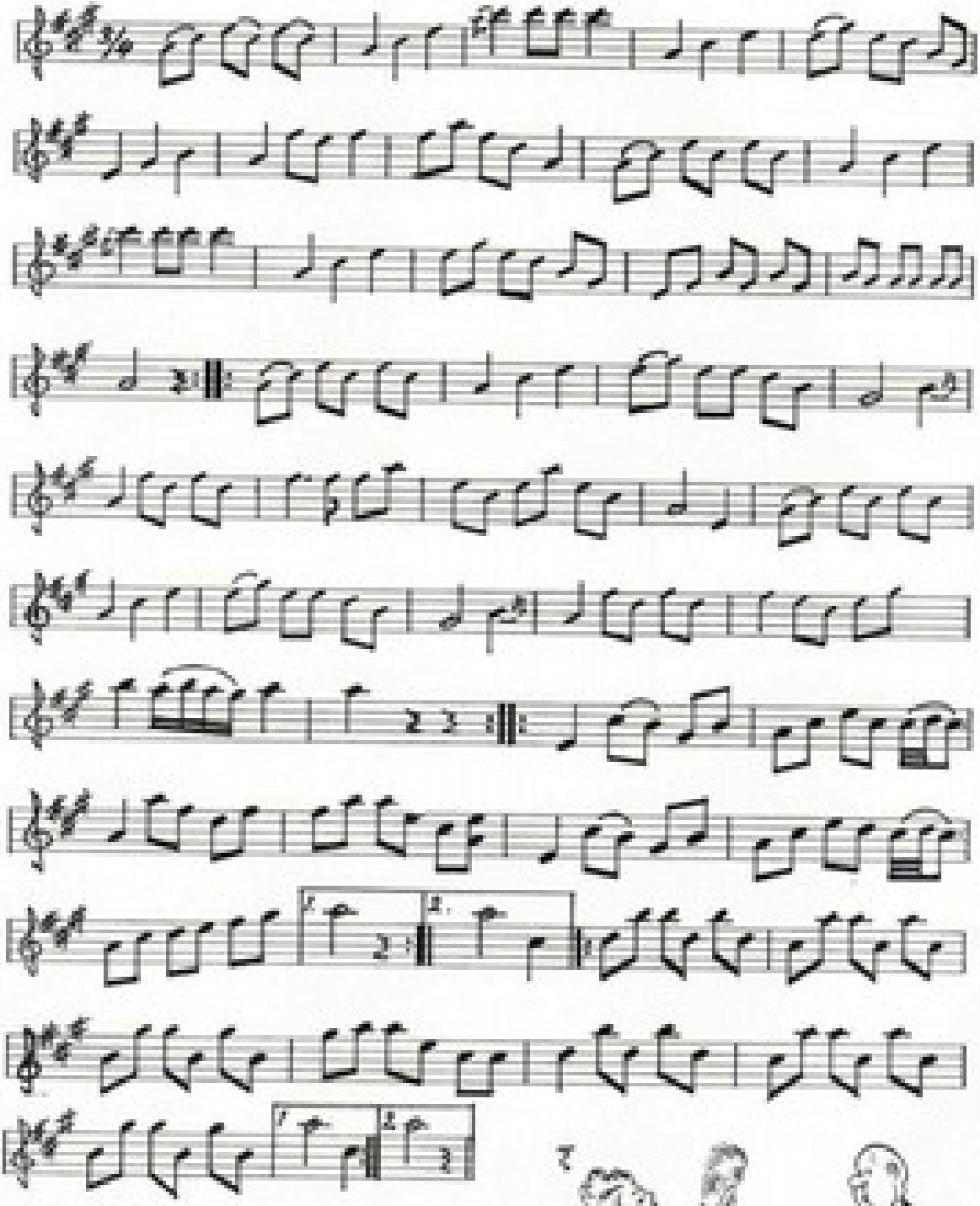

Det var i gamma tid, se prästen till kroofjorst.

Brudmarsch

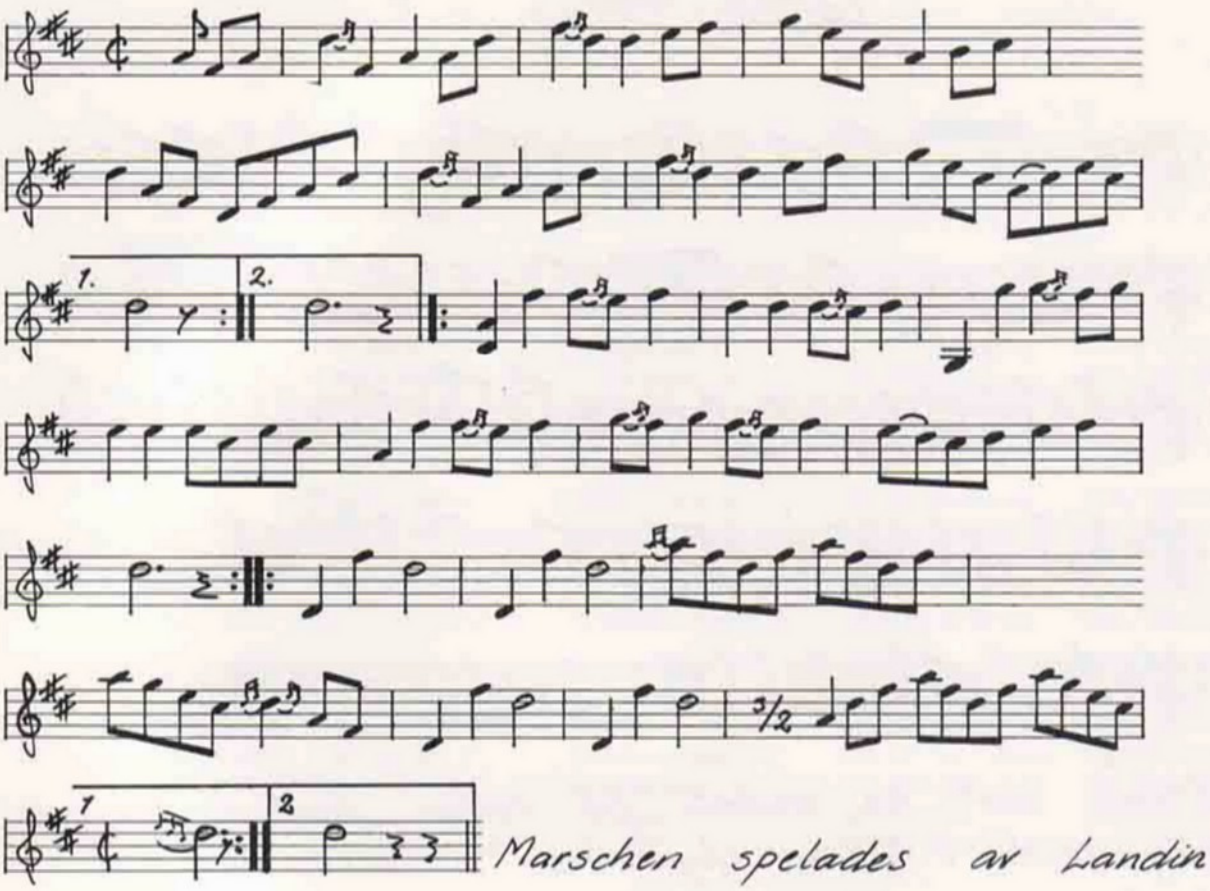

Marschen spelades av Landin

ROCKELSTAD DEN 2 JUNI 1929.

Foto Eric v. Rosen.

Polska 440 i O.A.

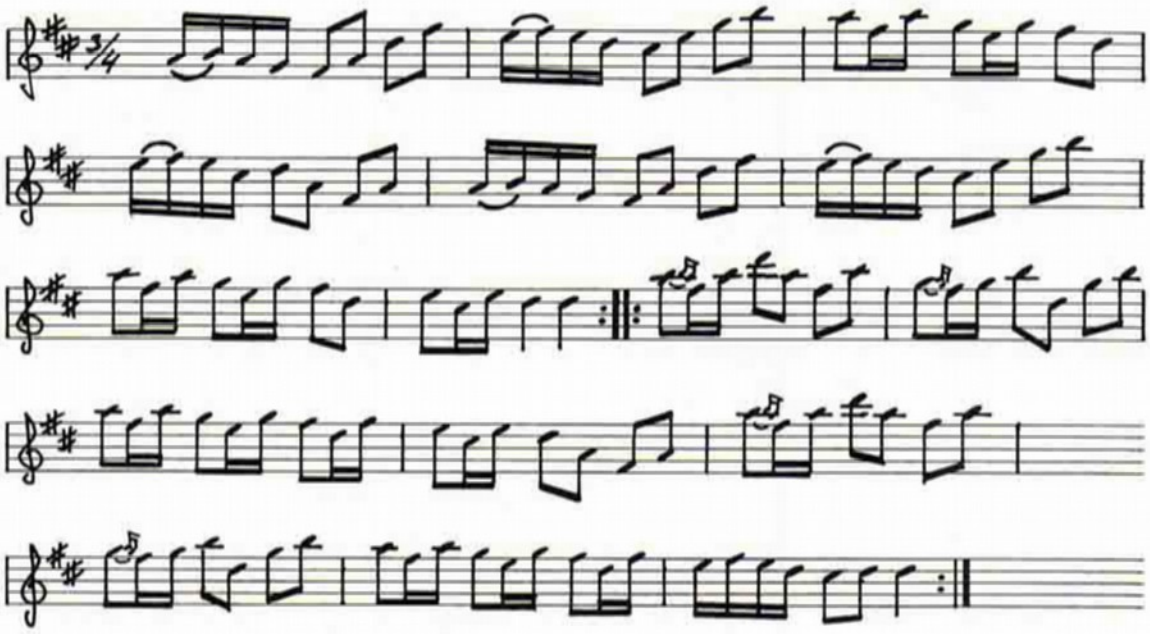

Melodin skall ha använts till texten: Anders Perssons stuga står i ljusan låga etc.

Polska 441, efter Landin

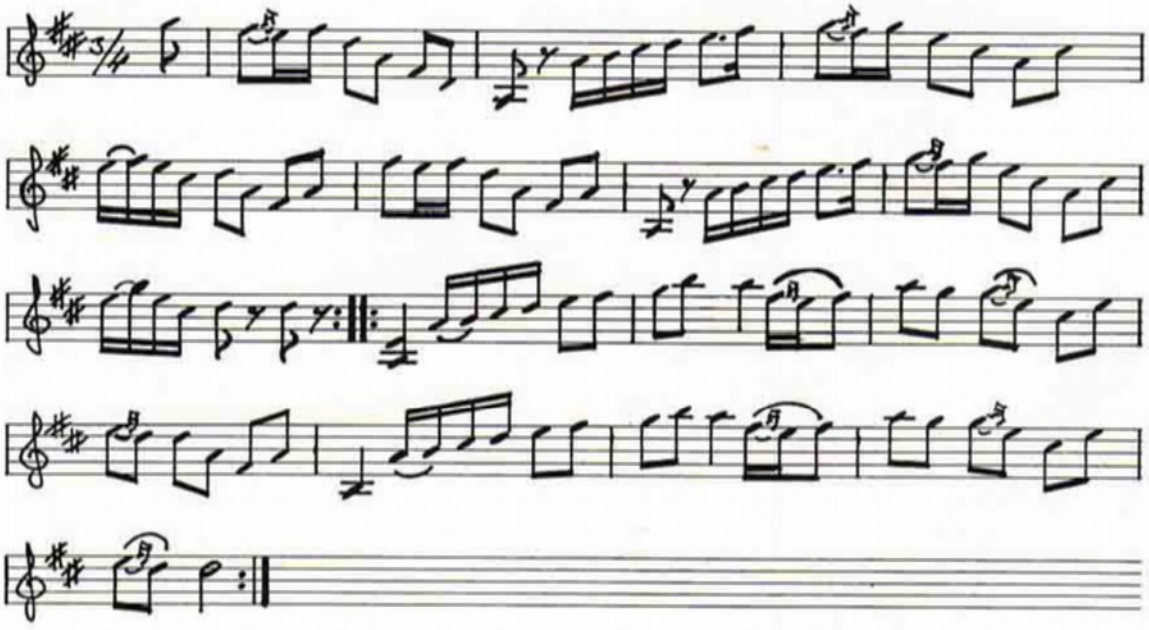

Text Text: "Här dansar jag med stora Kersti."

SÖRMLÄNDSKA UNGDOMSRINGEN

Postadress:				
Sörmländska Ungdomsringen		Box 285	631 04 Eskilstuna	
Besöksadress:				
Distriktsexpedition		V:a Storgatan 7 E	Eskilstuna	016/116940
Postgiro: 38 73 16 - 3		Bankgiro: 183 - 6295		
H.ordf.	Ivar Schnell	Tessins väg 21	611 36 Nyköping	0155/13707
H.ordf.	Fritz Andersson	Esbjergsgat. 6	632 32 Eskilstuna	016/422962
H.medl.	Henry Sjöberg	Skånegat. 86	116 37 Stockholm	08/7148421

STYRELSE

Ordf.	Göran Jönsson	Glimmergången 3	632 34 Eskilstuna	016/424125
V.ordf.	Bengt Haraldsson	Myresjögat. 3	643 00 Vingåker	0151/11077
Sekr.	Gunilla Pettersson	Rossviksvägen 11	633 70 Eskilstuna	016/21519
Kassör	Björn Gustafsson	Galleéngat. 37 D	633 51 Eskilstuna	016/115558
Studieled.	Göran Berglund	Björkhultsvägen 20 C	632 29 Eskilstuna	016/421821
Styr.medl.	Inge Holgersson	Kvartsvägen 8	150 13 Trosa	0156/12880
Styr.medl.	Sol-Britt Sundvall	Ö.Bergsgat. 24 G	611 34 Nyköping	0155/11274
Sektionsled.	Birgitta Björkman	Rustmästarvägen 5	632 33 Eskilstuna	016/420715
Sektionsled.	Rita Ekgren	Krusbärsvägen 1 C	641 47 Katrineholm	0150/53823
Sektionsled.	Maud Karlsson	Skjutsaregat. 22 E	611 33 Nyköping	0155/86713
Suppleant	Gunnar Mårdberg	Pilvägen 3	642 00 Flen	0157/11517
Suppleant	Karola Holmkvist	Pl 1160	640 24 Sköldinge	0157/50110

SEKTIONER

Dans-lek	Birgitta Björkman	Rustmästarvägen 5	632 33 Eskilstuna	016/420715
o. musik	Leif Gustavsson	Höststigen 7	144 00 Rönninge	0753/54814
	Sonia Waern	Hammartorpsgat. 9	642 00 Flen	0157/11133
	Ann Åberg	Solistvägen 83	752 50 Uppsala	018/404086
	Birgitta Olsson	Landsvägsgat. 19	640 32 Malmköping	0157/20636
	Arne Blomberg	Insektsvägen 10	611 63 Nyköping	0155/86282
Barn och	Rita Ekgren	Krusbärsvägen 1 C	641 47 Katrineholm	0150/53823
ungdom	Kerstin Frykmo	Trädgårdsgat. 36 A	152 00 Strängnäs	0152/17546
	Lennart Andersson	Hästskovägen 16 D	152 00 Strängnäs	0152/10682
	Inge Holgersson	Kvartsvägen 8	150 13 Trosa	0156/12880
Dräkt	Maud Karlsson	Skjutsaregat. 22 E	611 33 Nyköping	0155/86713
	Anne Eriksson	Trosalundsgat. 9 E	150 13 Trosa	0156/13639
	Maj-Britt Nilsson	Box 3090	630 03 Eskilstuna	016/148461
	Lena Borg-Andersson	Hästskovägen 16 D	152 00 Strängnäs	0152/10682
Revisorer	Kjell Kolterud	Backavägen 2 E	641 37 Katrineholm	0150/15741
	Hans Lindqvist	Sågaregat. 6 A	611 32 Nyköping	0155/11418
Revisors-	Birgitta Nierzwicki	Elmavägen 22	152 00 Strängnäs	0152/20093
suppleanter	Hans Carlsson	Durkgat. 5	150 13 Trosa	0156/13664
Valberedning	Henry Pettersson	Rossviksvägen 11	633 70 Eskilstuna	016/21519
sammankall.	Lars Eriksson	Trosalundsgat. 9 E	150 13 Trosa	0156/13639
Suppleant	Dan Stenmark	Villavägen 17	150 32 Stallarholmen	0152/40516
Suppleant	Kjell Linder	Snorres väg 16	148 00 Ösmo	0752/38608
Slöjdkonsult	Stig Axelsson	Snäckvägen 4	613 00 Oxelösund	0155/33281

SÖDERMANLANDS SPELMANSFÖRBUND

Adress:		Box 289	151 24 Södertälje
Postgiro:	Medlemsavgifter	12 24 74 - 0	
	Övrigt	28 91 06 - 7	

STYRELSEN

Ordförande	Arne Blomberg	Insektsvägen 10	611 63 Nyköping	0155/86282
Sekreterare	Christina Frohm	Björnstigen 127	171 72 Solna	08/856902
Kassör	Eivor Andersson	Knoppäng	640 25 Julita	016/82047
V.ordförande	Henry Sjöberg	Skånegatan 86	116 37 Stockholm	08/7148421
Ledamöter	Stig Norrman	Högbergsgatan 34	151 33 Södertälje	0755/61510
	Bernt Olsson	Landsvägsgatan 19	640 32 Malmköping	0157/20636
	Erik Walberg	Creutzgatan 1	112 44 Stockholm	08/525683
Adj.ledamot	Matts Mattsson	Mariebergsvägen 6	640 31 Mellösa	0157/60597
Suppleanter	Irene Sjöberg	Skånegatan 86	116 37 Stockholm	08/7148421
	Britt Svanström	Jungfrugatan 1A	641 31 Katrineholm	0150/19325
Revisorer	Ellert Skog	Ringvägen 8	611 35 Nyköping	0155/14220
	Gustaf Nordin	Lindhäll Runtuna	611 90 Nyköping	0155/41223
Suppleant	Bo Björkman	Rustmästarvägen 5	632 33 Eskilstuna	016/420715

Arbetsgruppen för arkiv och inspelningsfrågor

Sammankall.	Stig Norrman	Högbergsgatan 34	151 33 Södertälje	0755/61510

REDAKTIONSKOMMITTÉN

Från Spelmansförbundet

Sammankall.	Henry Sjöberg	Skånegatan 86	116 37 Stockholm	08/7148421
	Ingvar Andersson	Gambrinusgatan 5	112 31 Stockholm	08/523619
	Bernt Olsson	Landsvägsgatan 19	640 32 Malmköping	0157/20636
	Irene Sjöberg	Skånegatan 86	116 37 Stockholm	08/7148421

Från Sörmländska Ungdomsringen

	Bengt Haraldsson	Myresjögatan 3	643 00 Vingåker	0151/11077
	Gunnar Mårdberg	Pilvägen 3	642 00 Flen	0157/11517
	Sol-Britt Sundvall	Ö.Bergsgatan 24 G	611 34 Nyköping	0155/11274

VALBEREDNINGEN

Sammankall.	Ingvar Andersson	Gambrinusgatan 5	112 31 Stockholm	08/523619
	Henry Alvin	Svartbäcksv. 10 G	641 37 Katrineholm	0150/14766
	Rolf Siewertz	Norrgärdesv. 29	144 00 Rönninge	0753/55420

I sista minuten! Flera grupper!

TROLLSPEL

Monica Lönn	Klangstugan, Vadstorp	643 00 Vingåker	

HÖGSJÖ SPELMANSLAG

Ivan Andersson	Hästhagsvägen 12	640 10 Högsjö	0151/45066

KATRINEHOLMS NYCKELHARPOGRUPP

Henry Alvin	Svartbäcksvägen 10 G	641 37 Katrineholm	0150/14766

SÖRMLÄNDSKA SPELMANSLAG- och GRUPPER 1982

BOTKYRKA HEMBYGDSGILLE			
Arne Mattsson	Grödingevägen 12 A	147 00 Tumba	0753/37116
BOTKYRKA SPELMANSLAG			
Georg Malmkvist	Sågstugevägen 17	146 00 Tullinge	
BYGDEGILLET			
Viveka Perers	Sparrisgången 40	611 45 Nyköping	0155/10530
ESKILSTUNA NYCKELHARPOGRUPP			
Rolf Gille	Buxbomsvägen 11	633 47 Eskilstuna	016/124600
FLENS SPELMANSLAG			
Erland Eriksson	Bergsgatan 20	642 00 Flen	0157/11403
GILLBERGA SPELMANSLAG			
Bror Nyzell	Nyhemsvägen 5	633 69 Eskilstuna	016/25340
JÄRNA LÅTGRUPP			
Lennart Darsell	Myrstugan Pl 1199	153 00 Järna	0755/70096
KATRINEHOLMS SPELMANSLAG			
Britt Svanström	Jungfrugatan 1 A	641 31 Katrineholm	0150/19325
KLÅ och KNARVA			
Lena Höög	Nybrogatan 51 V	114 40 Stockholm	08/611676
LÄGGESTA STATIONSORKESTER			
Stig Norman	Högbergsgatan 34	151 33 Södertälje	0755/61510
LÄSTRINGE LÅTAR			
Anders Byström	Branta Backen 2	147 00 Tumba	0753/33798
MALMABYGDENS SPELMANSLAG			
Bror Andersson	Hemgatan 6	640 32 Malmköping	0157/20489
MALMABYGDENS B-LAG			
Ing-Marie Sundin	N.Järnvägsgatan 12 A	642 00 Flen	
NYKÖPINGS PENSIONÄRSFÖRENINGS SPELMANSLAG			
Gunnar Eriksson	Ringvägen 37 B	611 35 Nyköping	0155/11285
NYKÖPINGSHUS SPELMANSGILLE			
Ellert Skog	Ringvägen 8	611 35 Nyköping	0155/14220
OXBACKENS GAMMELDANSORKESTER			
Rolf Siewertz	Norrgårdsvägen 29	144 00 Rönninge	0753/55420
OXELÖ GILLES SPELMÄN			
Arne Jansson	Pulpetvägen 5	613 01 Oxelösund	0155/30392
REKARNE FOLKDANSGILLES SPELMANSLAG			
Birgitta Björkman	Rustmästarvägen 5	632 33 Eskilstuna	016/420715
SLOTTSNYCKLARNA			
Birger Eriksson	Höjdvägen 2	610 60 Tystberga	0155/60234
SPELMANSLAGET NYCKELKNIPPAN			
Lars Erik Kjellström	Ökna	150 11 Björnlunda	
STRÅKDRAGET			
Britt Svanström	Jungfrugatan 1 A	641 31 Katrineholm	0150/19325
STRÄNGNÄS GILLES SPELMANSLAG			
Håkan Frykmo	Lärkträdsvägen 37	152 00 Strängnäs	0152/11271
SÖDERTÄLJE PENSIONÄRSFÖRENINGS MUSIKGRUPP			
Folke Andersson	Östergatan 30 B	151 43 Södertälje	0755/38217
SÖDERTÄLJE SPELMANSLAG			
Bo Roos	Bodavägen 13	144 00 Rönninge	0753/51855

FÖRENINGAR ANSLUTNA TILL SÖRMLÄNDSKA UNGDOMSRINGEN 1982.

0401	FOLKDANSLAGET PÅ NYKÖPINGSHUS			Pg 20 56 71 - 1	
Ordf.	Anders Lind	Ö. Bergsgatan 37	611 34	Nyköping	0155/11470
0402	REKARNE FOLKDANS GILLE			Pg 3 42 02 - 2	
		Box 76	631 04	Eskilstuna	016/122772
Ordf.	Örjan Kindahl	Spireavägen 9	633 47	Eskilstuna	016/112286
0403	NYNÄSHAMNS FOLKDANSGILLE			Pg 3 72 89 - 6	
		Box 51	149 01	Nynäshamn	0752/16634
Ordf.	Kjell Linder	Snorres väg 16	148 00	Ösmo	0752/38608
0404	JÄRNA-TURINGE FOLKDANSGILLE			Pg 64 62 07 - 1	
		Box 87	153 00	Järna	0755/71319
Ordf.	Kerstin Pettersson	Mölnbovägen 24 B	153 00	Järna	0755/73121
0405	VERDANDIS FOLKDANSLAG			Pg 46 22 52 - 8	
		Box 58	641 21	Katrineholm	
Ordf.	Harrieth Nilsson	Jungfrugatan 3 C	641 31	Katrineholm	0150/51617
0406	FLENS FOLKDANSLAG			Pg 38 30 89 - 0	
Ordf.	Gunnar Mårdberg	Pilvägen 3	642 00	Flen	0157/11517
0407	VINGÅKERS FOLKDANSLAG			Pg 430 47 80 - 2	
	c/o Maud Larsson	Humlegatan 63	643 00	Vingåker	0151/11635
Ordf.	Arne Sjöstrand	Björkängen L 3	643 00	Vingåker	0151/30101
0408	MALMABYGDENS FOLKDANSLAG			Pg 81 01 87 - 5	
Ordf.	Bernt Olsson	Landsvägsgatan 19	640 32	Malmköping	0157/20636
0409	NÄSHULTA FOLKDANSLAG			Pg 92 85 19 - 8	
	c/o Agneta Dahlgren	Mossebovägen 9	633 52	Eskilstuna	016/115399
Ordf.	Lennart Fredriksson	Mellanvägen 22	633 69	Eskilstuna	016/25465
0410	OXELÖ-GILLE			Pg 10 64 33 - 6	
		Box 60	613 01	Oxelösund	0155/36745
Ordf.	Bo Pettersson	Spjutvägen 12	613 00	Oxelösund	0155/53579
0411	SALEMS GILLE				
	c/o Siv Ohlsson	Traststigen 34	144 00	Rönninge	0753/54802
Ordf.	Henry Lindblad	Svampstigen 127	144 00	Rönninge	0753/52988
0412	STRÄNGNÄS GILLES FOLKDANSLAG			Pg 86 52 26 - 5	
		Box 179	152 01	Strängnäs	0152/17192
Ordf.	Dan Stenmark	Villavägen 17	150 32	Stallarholmen	0152/40516
0413	ÖSMO HEMBYGDSGILLES FOLKDANSARE			Pg 73 30 64 - 0	
		Box 87	148 00	Ösmo	
Ordf.	Börje Lillhannus	Industrivägen 19 A	149 00	Nynäshamn	0752/14073
0415	TROSA FOLKDANSGILLE			Pg 66 17 09 - 6	
	c/o Owe Thorman	Granitvägen 33	150 13	Trosa	0156/13454
Ordf.	Inge Holgersson	Kvartsvägen 8	150 13	Trosa	0156/12880
0416	SÖRMLANDS FLODA FOLKDANSLAG			Pg 29 31 67 - 3	
	c/o Camilla Claesson	Basthagen Bie	641 90	Katrineholm	0150/26161
Ordf.	Mi Hansson	Malmgatan 8	640 23	Valla	0150/60967
0417	BYGDEGILLET NYKÖPING			Pg 54 11 66 - 5	
	c/o Bengt Perers	Sparrisgången 40	611 45	Nyköping	0155/97179
Ordf.	Lars Widén	Strogen	611 90	Nyköping	0155/53075

Södermanlands äldsta folkdanslag - eller ?

Foto Hall. Nyköping.

Nationaldansgrupp af fabriksarbetare vid »Hället», Nyköping.

Ur K. Barrs "Arbetets Söner", 1906.

Avskrift ur Södermanlands Nyheter
måndagen den 12 juli 1909
Nyköping
Sörmlands nykterhetsfolks sommarfest
Ett folkmöte af ädel och frisk karaktär

Lördagen

Omväxlande med föredragen upptog programmet musik, sång, folkdanser af en dansklubb från Eskilstuna, lekar under ledning af fröken Thyra Freding i Karlstad m.m. Serveringen sköttes flinkt och raskt från serveringspaviljongen af nationalklädd ungdom. Leken och dansen fortsatte långt in i den sena kvällen och beredde ungdomen en riktig högtidsstund af fröjd och lust.

Söndagen

Hade lördagen varit mulen och kall så ingick söndagen med så mycket vackrare väder. En härlig sommarsol sken fram mellan de spridda, tunna molnmassorna och det var svalt och skönt uppe i Hållskogen. Med söndagståget från Eskilstuna anlände en mängd nykterhetsfolk från norra Sörmland och hela dagen syntes våra stadsbor på väg till och från festplatsen.

I festprogrammet för dagen ingingo ej mindre än fyra föredrag.

"Lekar, låtar och folkvisedanser"

Ett sympatiskt intryck gjorde söndagens första föredragshållare fröken Thyra Freding från Karlstad. Vinnande och intressant skildrade hon våra lekars och låtars upprinnelse, karaktär och uppgifter och man lade märke till att den ungdomliga åhörareskaran var idel öra. Sånglekarna tycktes ligga talarinnan varmt om hjärtat. Frisk sång och lek under lust och glädje skola prägla sånglekarne, och i fina naturliga och behagliga rörelser skall ungdomen föra sig, taktfast och säkert! Men öfver sånglekarne gå folkvisedanserna, som äro af betydligt större kulturhistoriskt värde. Tyvärr äro våra folkvisedanser litet kända, därför att våra vackra folkvisor tystnat, försvunnit från folkets läppar och endast då och då höras i konsertsalen. Folkvisedanserna spåras långt tillbaka i antiken, men till oss kommo de först under Magnus Ladulås regering då de föreskrefvos vid tornér- och riddarespel. Förtjänsten af deras återupplifvande tillkommer i främsta rummet en norsk kvinna fru Hilda Garborg, som också i vårt land spridt kännedom om dessa vackra lekar. Folkviselekarne gifva uttryck åt glädje och sorg, religiösa stämningar o.s.v. De besjunga tappra riddare, sköna jungfrur, bragder och ärlighet men gissla svek och orätt. Därför ha de en stor uppfostrande betydelse. Särskilt vackra äro de, då de utföras af nationalklädd ungdom, men denna bör bära sin egen hembygds dräkt - då först är det någon mening däri.

Men har man icke nationaldräkt, bör klädseln vara så lätt och fri från stramhet som möjligt, att intet hindrar kroppsrörelserna. Och talarinnan slöt sin fängslande framställning så:

"Ut till lek i sol och luft dig löga,
hälsa drick i djupa fulla drag!
Stärk dig så för allvarsvärfven höga
lifsmod, dådlust där för intet tag.
Lekens genius sväfvar kring dig sakta,
lossar mildt på lifvets börda tung.
Hör han ber dig: Lekens gåfva akta,
hon bevarar själen stark och ung"

Kl 1 e.m. höll kand Sam Larsson, templarordens sekreterare ett klartänkt och vältaligt föredrag öfver ämnet:

"Nykterhetsrörelsens principfrågor"

forts. sid. 22

BORDUN, GROVT och GRANT, STÄMSPEL etc.

Ingvar Andersson

För några år sedan besökte jag den då 83-årige spelmannen Sven Forsberg i Vadsbro. Vid min första visit hos honom, när det efter någon timmes prat om hur dåligt väder det var, vägarnas beskaffenhet, TV-programmens uselhet m.m. blev tal om att plocka fram fiolen för att stämma och eventuellt komma ihåg några favoritlåtar från förr, sade Sven: "Du blir väl med?" "Vaddå", sade jag, "jag kan inte dina låtar. "Nä", sa Sven, "men du kan väl chiffonjera. Så gjorde vi alltid i min ungdom".

En av de första gångerna jag hälsade på Edvard Pettersson i Skebokvarn kom han in på det här med att bascha, som han kallade det. Han berättade om sättet att spela tillsammans under hans aktiva tid som spelman i Fogdö följande: "Vi var nog mest två eller tre som spelade ihop. Var vi två så fick en spela melodin och en kompa. Om vi var tre som spelade så fick två kompa och en ta melodin. Då kompade dom så att den ena var på de tunna strängarna och en på de grova. Det blev en så stadig takt då".

Detta är två traditionsbärares upplevelse av samspelet under deras aktiva tid som spelmän från 1910-talet och ett par-tre decennier framåt. Spelade man fler tillsammans så var det vanligtvis melodi och komp. Sekundera, chiffonjera, bascha eller "bli med" är uttryck för samma sak.

Ivar Boström i Valla sade: "Jag lärde mig inte så många av min fars låtar, för jag fick alltid kompa". Ivars far var storspelmannen Albert Boström.

De här tre beläggen gäller alltså början av 1900-talet. Hur fungerar det nu och hur har det sett ut tidigare kan man då fråga sig.

Vi börjar på Gustaf Vasas tid eller i varje fall hans söners. Då det har varit svårt att hitta någon som var med då får vi söka oss andra ledtrådar. T.ex. vad man använde för instrument och hur de var beskaffade. Vi vet att fiolen kom till användning i Sverige under 1600-talet. Vi vet också genom samtida skriftliga vittnesbörd att de vanligaste instrumenten före fiolen har varit säckpipa, vevlira och nyckelharpa. Säckpipan, som behandlats närmare i S-låten 1/82, var och är ett borduninstrument. På den gamla svenska säckpipan har det funnits en spelpipa för melodin, försedd med fingerhål och en bordunpipa som hela tiden man spelade brummade med samma ton.

Vevliran är ett stränginstrument där tonen frambringas av ett roterande hjul som strängarna är spända över. Hjulet vevas av den spelande. Därav namnet vevlira eller hjulgiga. På den svenska modellen av vevliran fanns det en melodisträng och vanligtvis två bordunsträngar. Bordunsträngarna kunde användas båda samtidigt eller en i taget. Man hade alltså som ackompanjemang till melodin en eller två ständigt ljudande toner

Med säckpipan och vevliran stod en spelman och ett instrument för både melodi och ackompanjemang. Ackompanjemanget bestod av en eller två toner som ljöd utan avbrott så länge man spelade.

Samtidigt med de här instrumenten spelades den äldsta formen av nyckelharpa som vi känner till i Sverige. En sådan finns bevarad på Zornmuseet i Mora och den harpan har haft en spelsträng och två bordunsträngar. Den spelande kunde själv med stråken bestämma vilka strängar som skulle ljuda. Han kunde under spelets gång växla mellan enbart melodispel och melodi + bordun, någonting som inte gick på säckpipan och vevliran där bordunen ständigt fanns med. Resonanssträngar fanns ej på den s.k. Moraharpan, som förresten är försedd med årtalet 1526, inte heller de äldsta harporna som finns bevarade i Finland och Norge har haft sådana strängar.

Så kom då fiolen under 1600-talet. Den kom till en klangvärld fylld av surrande borduner. Det är högst rimligt att anta att allmogens musikanter försökte anpassa även fiolen till den ljudbilden. Man stämde strängarna så att man uppnådde en borduneffekt. Även inom den klassiska musikens barockepok har omstämning av fiolen varit bruklig.

Från 1700-talet finns många spelmansböcker bevarade. De innehåller alla en mängd melodier men inget om någon form av stämspel. Den första ljudbilden av en bondfiol ger oss skomakaren Jonas Stolt från Högsby socken i Småland. Det gäller här början av 1800-talet och så här skriver han: "Stäm upp basen en full ton, så att han anger A i stället för G, och tenoren så, att han anger E i stället för D, nyttja så på tenoren första fingret i stället för andra, och andra i stället för tredje och låt tredje vara overksamt. Dra så på av alla krafter i vild fart utan att vara så nogräknad på tonernas renhet, endast takten går sin jämna gång, så skall du få en polska med mycket starkare stämma än med vanlig stämning. De gamla fiolisterna stämde ofta sina strängar på detta sätt, ty det behövdes starkt ljud i det ivriga danslarmet."

Vad Jonas Stolt beskriver är ett sätt att stämma fiolen så att man använder D och G strängarna som borduner för att stötta melodin och förstärka ljudet.

Anders Gustaf Rosenberg, sömlänning och kantor i Floda 1826-37, var en intresserad folkmusiksamlare. Han gav ut sina samlingar i tre häften där han efter tidens sed arrangerade melodierna för piano. I förordet till det andra häftet gör han följande anmärkning. "Rörande nr 8 och 66 torde böra upplysas, huru dessa med flere dylika utfördes i Södermanland. Taglet å stråken skrufvades löst och träet fördes under botten å fiolinen, hvarefter taglet fick ligga öfver och strök å alla fyra strängarna på en gång allt igenom. Eller också lemnades en annan fiolin till någon person som åtminstone hade känsla för takten, och sagda person sekunderade sedan på det sätt, att han jemt och ständigt strök endast på lösa strängarna G och D, hvarigenom effekten på det hela blef nära nog lik nyckelharpans."

Ännu ett belägg för bordunspel på fiol, här med det tillägget att man kunde vara två som spelade.

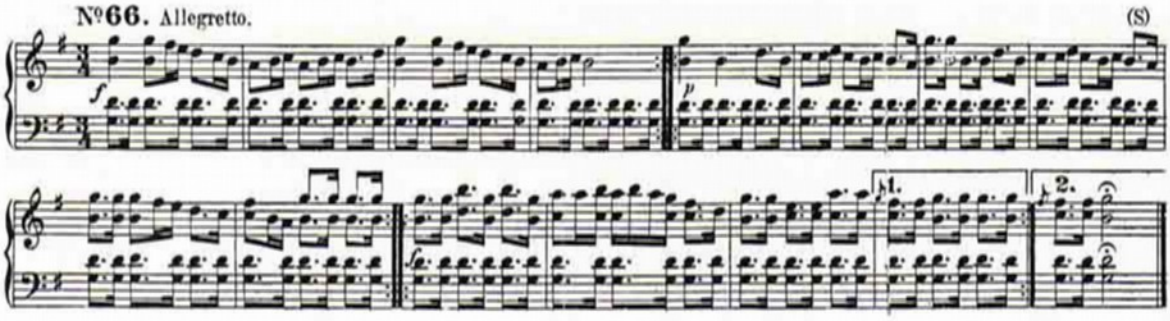

I en spelmansbok från Södermanland märkt J.E. Wahlström 1855 har jag hittat det första exemplet på tvåstämmighet där det inte är fråga om bordunspel utan om en stämma som följer melodin. Medan bordunspelet kunde klaras av en musikant kräver den här typen av stämspel minst två spelmän för att fungera.

Notex.

Polska-hambo

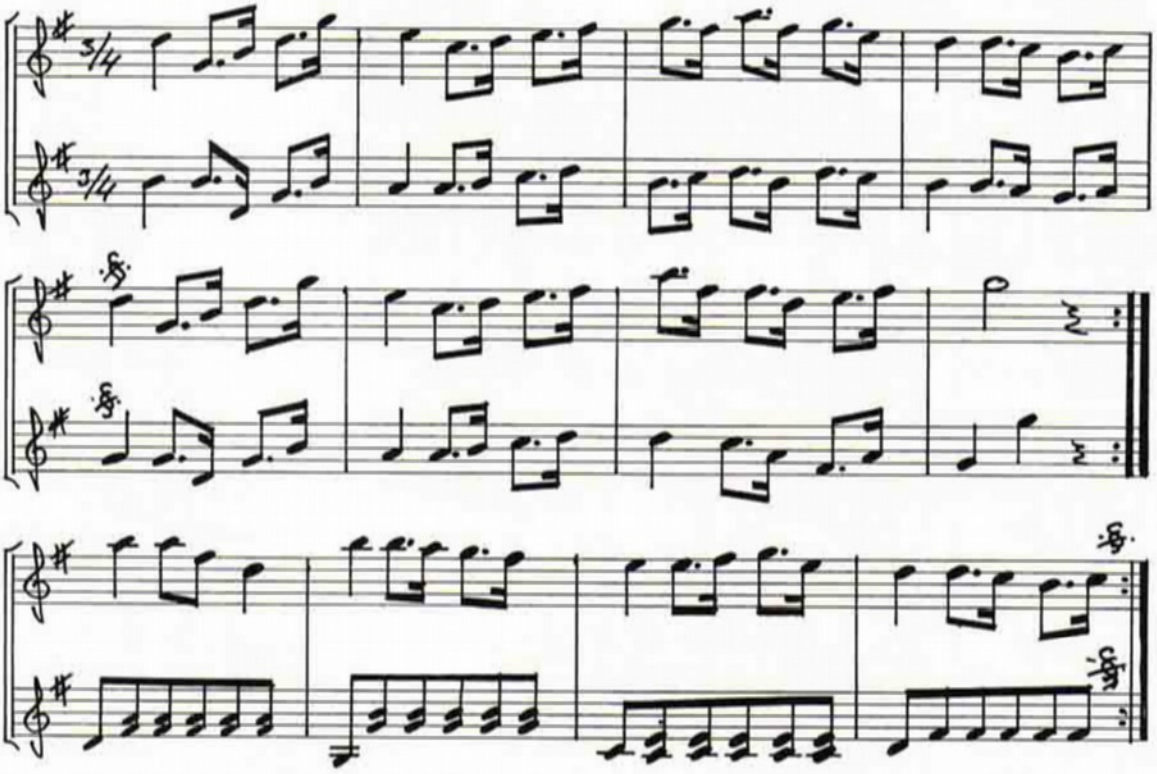

Nästa exempel på tvåstämmighet är hämtat från en samling spelmansböcker från slutet av 1800-talet. Det är vingåkersspelmannen Albert Gustafsson-Wall som hittat dem i sin hemtrakt. Där har tvåstämmigheten blivit ett rent ackompanjemang av samma typ som brukades av de traditionsbärare som jag träffat. Stämman som följer melodin är borta och kvar finns ett komp som helt är ägnat åt att förstärka rytmen. Kan det månne vara dragspelet som nu kommit i bruk, som med sitt ackordskomp påverkat fiolspelama?

Notex. *Hambopolka "Skinnbyxo"*

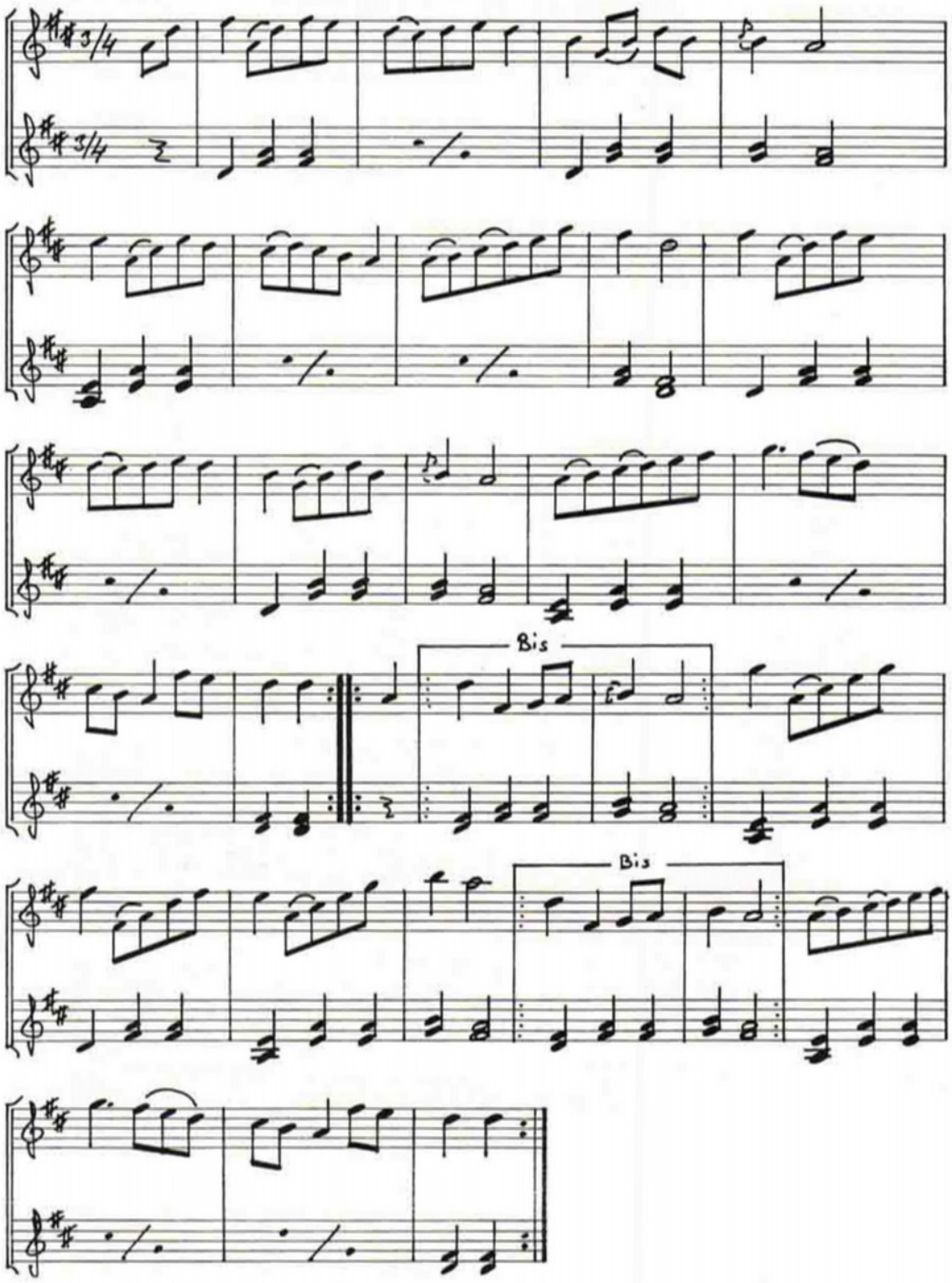

I början av 1900-talet startar den stora insamlingen av låtar. Samtidigt börjar spelmansorganisationer att bildas och en strävan där är att göra delar av det insamlade materialet tillgängligt för sina medlemmar. Detta sker i form av låthäften där melodierna arrangeras av musikutbildat folk. Vanligast görs det för två fioler, men sättningar för tre fioler och för två fioler och altfiol förekommer också. Resultatet har nog inte alla gånger blivit så värst spelmansmässigt.

50. Polska

Efter Oskar Sjöberg, Rockelsta, Helgesta

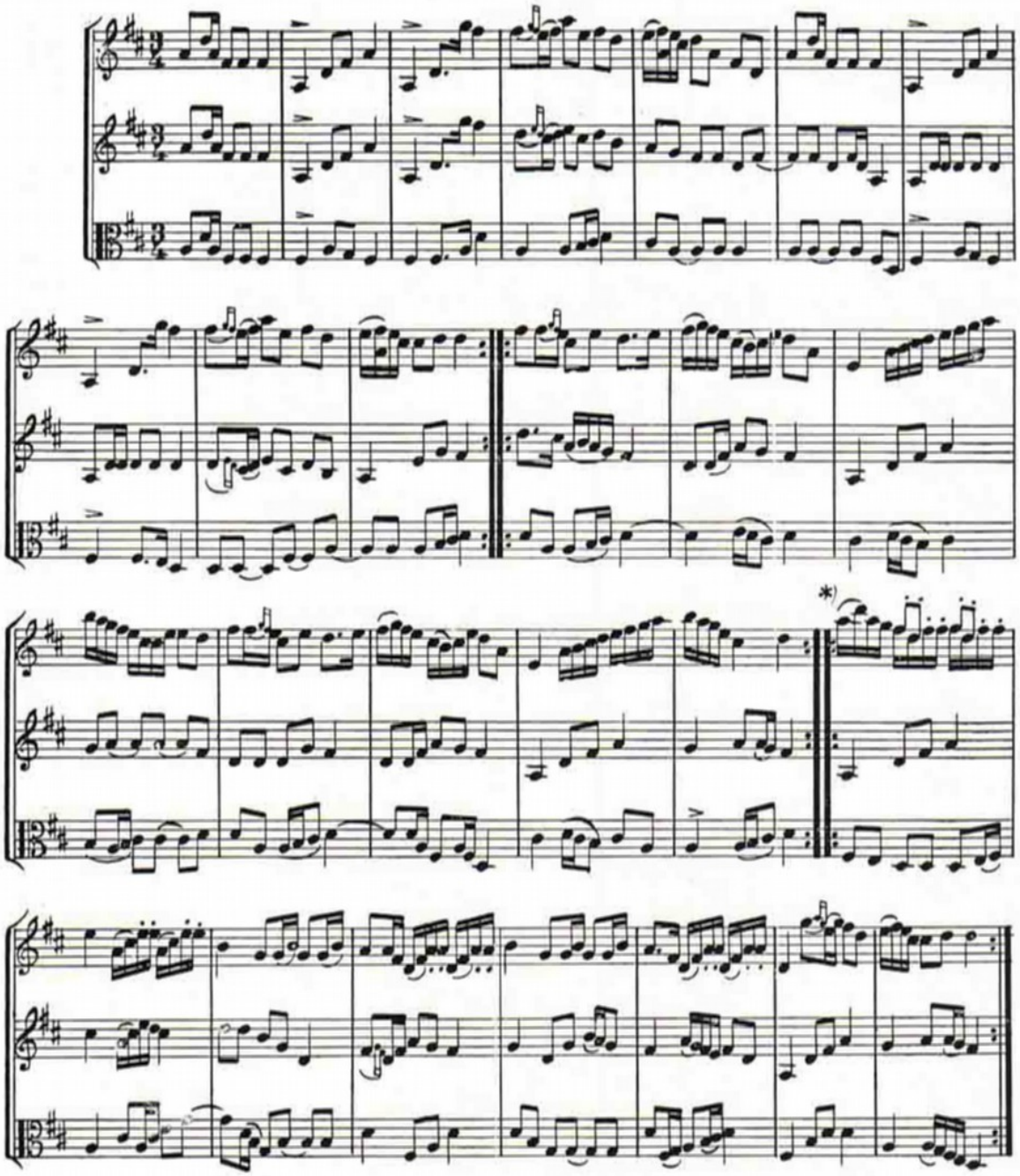

*)

första takten spelas så:

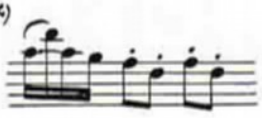

eller

Som exempel på dagens tvåstämmighet har jag valt att presentera spelmannen Bertil Sjöbergs sätt att ta sig an det här med stämspel. Han tillhör den exklusiva grupp spelmän som har utvecklat en högt driven förmåga att improvisera melodiska stämmor nära nog "prima vista". Stämmorna som Bertil spelar till följande melodier har jag tecknat ned efter inspelningar med honom. För jämförelsens skull har jag tagit med två exempel. Valsen var välkänd för Bertil vid inspelningstillfället, den hade han spelat stämma till i många år. Polskan däremot hade han inte hört förrän vid inspelningen, vi spelade igenom den en gång och sedan bandades stämman han spelade. Inte illa, eller hur. Fram med instrumenten och prova!

Vals efter Karl-Gustaf Sjögren

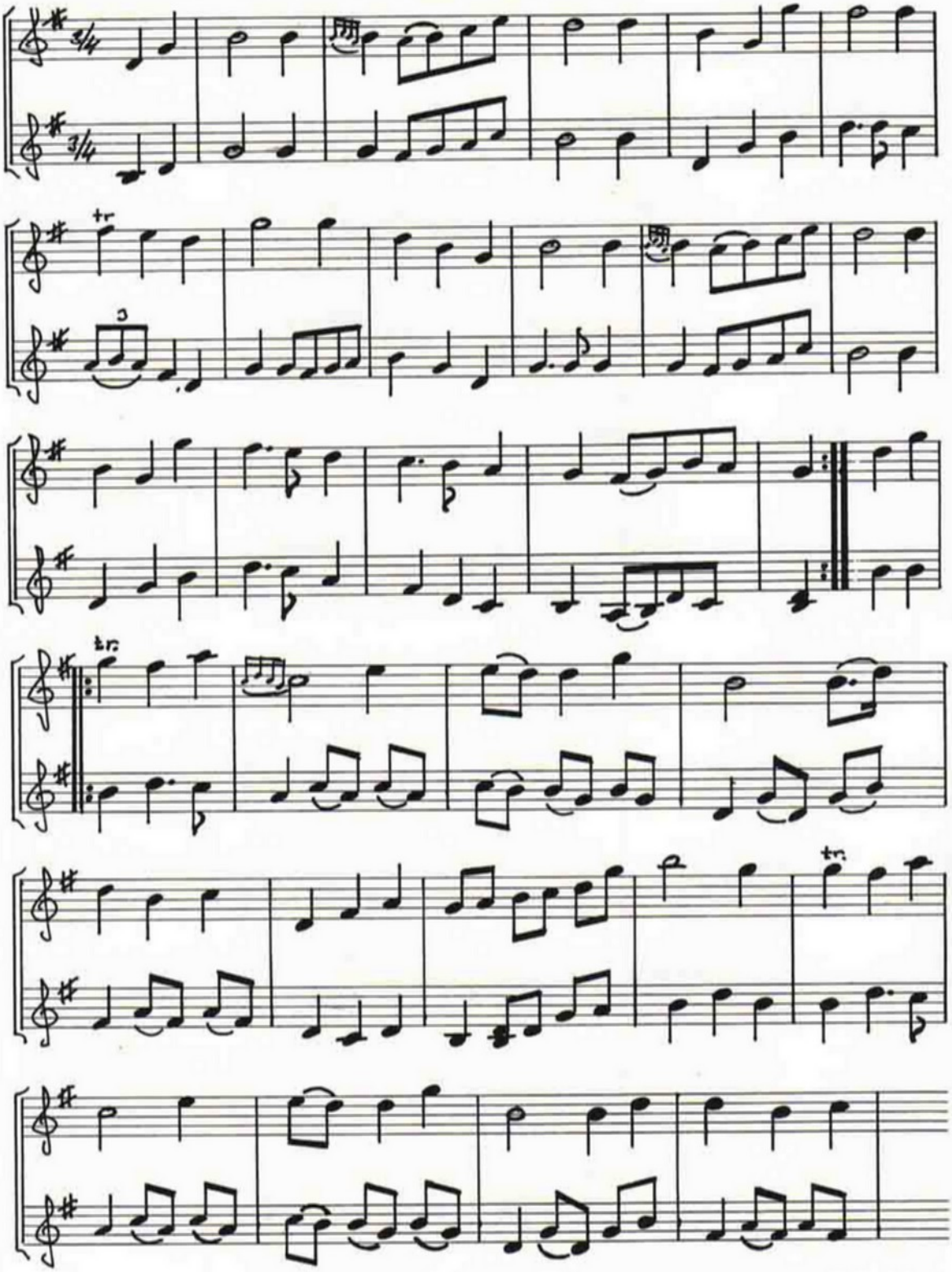

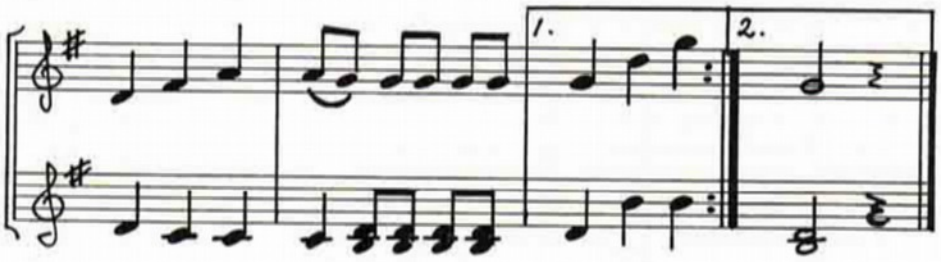

Polska efter Lars-Edvard Öhlin, Fogdö

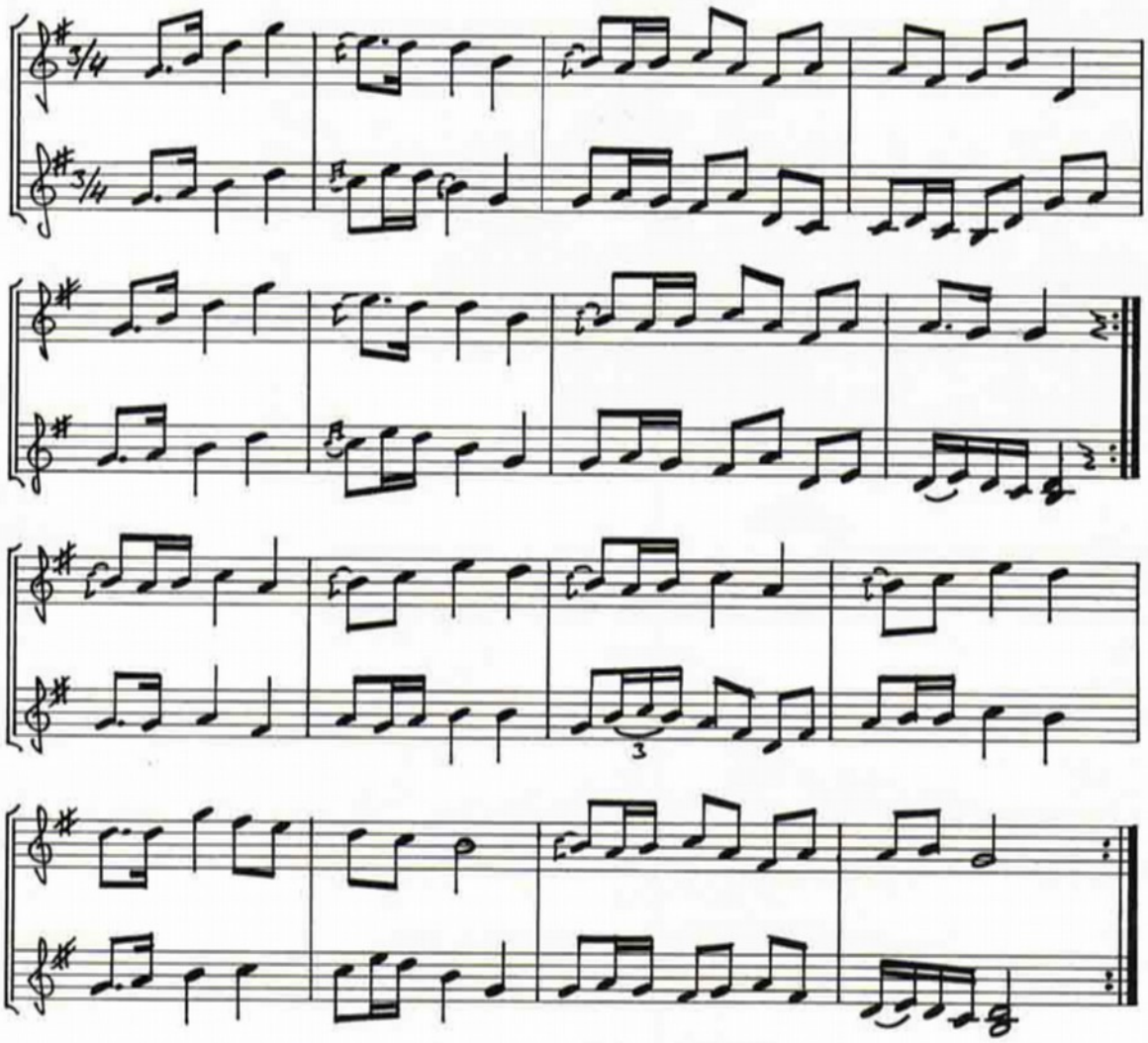

VISFESTIVAL på SOLVIK, Torshälla, den 14 augusti 1982

PLATS:	Friluftsgården SOLVIK, vid Mälaren, strax utanför Torshälla i Eskilstuna kommun.
TID:	Lördagen den 14 augusti 1982 kl. 13 - 19.
MEDVERKANDE:	Izzy Young med steamboat entertainers Börje Ring och Backa Hans ... och många andra
SPECIELL INRIKTNING:	+ akustisk musik + barn- och familjevänligt + kringaktiviteter erbjuds såsom teater, lekar, bollspel, kanotuthyrning, servering etc.
YTTERLIGARE UPPLYSNINGAR:	Hugo Nömm tel. 016/14 99 12 Ragnar Smittberg tel. 016/12 44 20

1908 beslöts vid ett logemöte i IOGT i Södertälje att man skulle bilda ett folkdanslag. Så skedde och laget fick namnet Väpplingen. 1914 bröt sig en grupp medlemmar ur föreningen och bildade folkdanslaget Fyrväpplingen i Stockholm. 1925 slutligen, bildades i Stockholm, av bland andra medlemmar från folkdanslaget Fyrväpplingen, IOGT:s folkdanslag. Cirkeln var alltså sluten.
Folkdanslaget Väpplingen bytte så småningom namn och kallade sig för SGU:s folkdanslag. Där startade jag själv min folkdansbana hösten 1942. Men mer om detta vid något kommande tillfälle.
Henry Sjöberg

EFTERLYSNING

Vi vill gärna få äldre foton av spel och dans i Södermanland.
Har Ni några i Era gömmor så låt oss få låna dem.
Glöm inte att lämna med data om bilderna.
Tack på förhand.
Redaktionen

GRASSAGÅRDSTÄMMAN
spelmansstämma i gammal boendemiljö i
STRÄNGNÄS lördag den 28 augusti 1982

kl 13³⁰ samling spelmän
kl 14 börjar stämman med scenframträdanden samt spel i gårdar och gränder
kl 17 övergår stämman till en spel- och dansträff där spelmännen får tillfälle att spela till dans (HAGASKOLAN)

STRÄNGNÄS GILLES FOLKDANSLAG (10 år, 82)

frågor om stämman, ring: 0152/146 44 Åke
/112 71 Rolf el. Håkan

NÅGRA ORD OM HUR ATT ANVÄNDA SVENGELSKA.

Bernt Olsson

Utveckling är bra. Allting utvecklas också enormt i vår upplysta tid, som är mycket modernare än alla hittillsvarande tider.

Även språket ändras och måste så göra för att svara mot utvecklingens nya krav. Nya varor, uppfinningar, tankar, modeströmningar och livsideal gör sig gällande. Vi har behov av att finna språkliga uttryck för allt detta nya. Det som för närvarande mäktigast påverkar vårt språk är den moderne svenskens starka behov att visa att han kan lite halvtaskig engelska. På detta sätt har det nya modespråket - svengelskan - uppkommit. Det lyser mot oss från annonspelarna:
- Buy your Levi's at Robbans. -
- Drick Big Pack-glass i O'Boy. Kall shake. -

Svengelskan är nära besläktad med grönköpingsspråket Transpiranto. Den har samma uppbyggnad och ursprungsort - om än ej samma välljud. Den har emellertid vunnit vida större utbredning - inom vetenskap, teknik och journalistik, inom affärslivet, politiken, idrotten, föreningslivet m.m.

Vi skall här söka ge några prov på det svengelska modespråket, lösryckta ord och uttryck, insamlade från skilda ämnesområden.

Sportmössa No 3792, s. k. toppmössa af finaste helylle, mönsterstickad, dubbel, hvit, mycket trellig. Pris 1,15 pr st.

Kläder

Sportswear med amerikansk touch
Cityslacks i stretchflanell
Antiglissnylon
Promenadboots
Kjol med topp
Sy önskeplagget i Wrinkle
Sölve-clogs Ås-clogs
Joggingset
Lakanset
Collegeloafer ("Collegeloafen")
Sweatshirts
Sweetshirts
Nylonaxelbags
S = Liten L = Stor

Snörlif No 2574, af melerad parkum med uttänjbara bröst och bred planschett; alla garneringar kulörta. Pris 1,65 pr st.

Tuppar No 1218, af lackerad plåt. Då man trycker på en fjäder, börja tupparna att äta. Längd 10½ cm. Pris 0,22 pr st.

Teknisk ordmagi

Booster med equalizer
Computerblixt Limiter Timer Audio-mute control
Smart free-stylestereo
Stereokassettradio i slimlinemodell

Affärer m.m.

Today sportswear
Chris corner
Tygshoppen
Look in
Go-shop
T-baneshopen
Boutique Crazy-Dazy
Boutique Hard Rock
Dam-shopen
Jumper-shopen
Shammy Bammy AB
Racing Herr-shop
City kontorsmaskinservice
Kontorsautomatic
Sko-City
Free Team
Ski Service
Sport o Kanoting
Cook-shop
Sunne Ski-center
Töreboda drugstore (obs med "skivshop")
Fullserviceleasing
Korvservice
Babyvecka i varuhuset

Datumstämpel N:o 532 finnes med olika plattstorlekar. Denna stämpel kan ställas för hvarje dag t. o. m. utgången af år 1916. Pris 4,15 pr st.
Gratis medföljer en självfargande stämpeldyna.
Ifall gummihjulen i datumstämpel N:o 532 efter längre tids begagnande blifva utslitna, så kunna nya hjul erhållas.
Pris 1,50 pr sats.

Matsvengelska

Snackskorv
Halsdrops
Tuggchips
Dogman hundsnacks
Allround fullkorns-Crisp
Pommes Crispes
Bacon Crisp
Donouts
Ny folkrätt: Pommes Burgers
Milk drink chokladmjölk
Vaniljwafers
Cheezdoodles

Köttkvarn No 4396. Vikt 3,9 kg. Mal 750 gram kött på en minut. Höjd utom skrufven 27 cm. Pris 5,95 pr st.

Tidningssvengelska

Ge dem service!
Carporten måste bort
Jackpot i city. Varhuskedjorna tar över hela city.
Så blir du en riktig bodybuilder
Succe för stockrace
Skinheads rånade fans
Svensk actiontidning
Weekend (tidningsbilaga)
Go över Ekblom

Olssons modespråksservice måste tyvärr för denna gång avstå från att ge exempel på akademisk svengelska - på grund av "icke-existerande interaktion" med den lärda världen. (För att ge en "hint"). Det rika området Översättningssvengelska kan kanske göras till föremål för uppföljning vid ett annat tillfälle. De anförda exemplen må räcka för denna gång.

Svengelskan är inte så lättbegriplig alla gånger, men det är inte heller förståelighet som dess tillskyndare eftersträvar. En rubrik som "Kenneth skeetbäst på Hagby skjutbana" kan kanske få fler än en att undra över vad tävlingarna där går ut på. Det är fråga om att skjuta lerduvor kan vi här avslöja. Man kan se en och annan skylt med ordet "skeetbana" utefter våra vägar. Vad bebyggelsen vid sådana skeetbanor kan kallas avstår jag från att spekulera över.

Vissa svengelska uttryck - Töreboda drugstore eller Södermanlands gymnastikförbunds training-camp - kan väl få den mest härdade att rysa, men tyvärr börjar vi väl vänja oss. Vi är vana vid att Johanssons fröhandel blir Johnny's Gardencenter o.s.v.

Jag har föreställt mig att engelskspråkiga personer måste uppfatta det här egendomliga blandspråket som något oerhört komiskt. Jag har, i de fall när jag haft tillfälle att fråga, vunnit bekräftelse på dessa misstankar. Det låter inte klokt! säger de. Vi kanske kan göra oss en föreställning om deras känslor, om vi blandar in svenska ord i engelskan i stället för tvärtom - The ölutdriver pulled timberstocks in the utdragssoffa. (Ölutköraren drog timmerstockar i utdragssoffan.) Det kan möjligen återge något av den sällsamma klangen i det svengelska tungomålet - det enfaldiga koketteriets modersmål.

Till sist: Ha en optimalt skön sommar!
Men tänk på din ömtåliga hy. Använd en milt fuktighetsbevarande crême eller fuktmilk. Glöm inte beatutyboxen och hairstylesetet. Spraya och rolla frenetiskt. Träna svengelska inför shoppingronden i city!

Teckning Matts Mattsson

ISSN 0346-2595